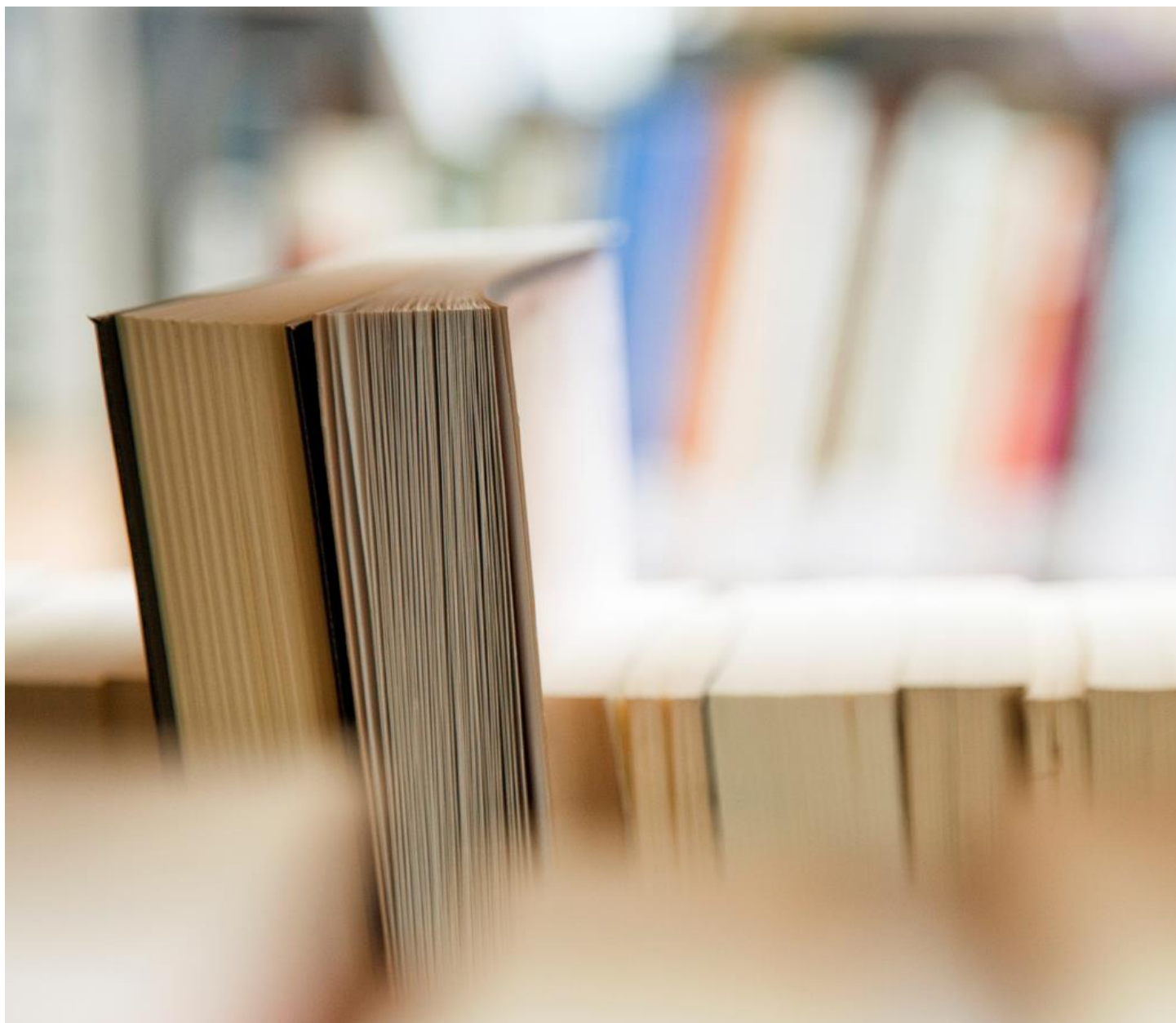

**OSVRT NA PRAKSU PREKRŠAJNIH SUDOVA U AP VOJVODINI TOKOM 2020.
GODINE SA POSEBNIM FOKUSOM NA POLOŽAJ LICA KOJA MOGU BITI U
POTREBI ZA MEĐUNARODNOM ZAŠTITOM**

Vojvodanskih brigada 17
21000 Novi Sad
www.hcit.rs
office@hcit.rs

AUTORI:

Jelena Aćimović

Vanja Buha

Maja Lainović

Nikola Popović

Urednik:

Ivana Vukašević Beti

UVOD

Pravni tim Humanitarnog centra za integraciju i toleranciju, shvatajući i ističući značaj poznavanja normi i načela izbegličkog prava i njihove primene u prekršajnim postupcima, analizirao je, treću godinu zaredom, odluke prekršajnih sudova u Republici Srbiji, odnosno AP Vojvodini.

Zaključci doneti nakon sprovedenih analiza odluka i postupanja prekršajnih sudova, preventivno u AP Vojvodini prethodnih godina, odnosili su se mahom na **neujednačenost prakse prekršajnih sudova kao i problem obezbeđenja prava okrivljenog da tok postupka prati na svom maternjem jeziku**, odnosno preko obezbeđenog sudskog tumača, što je često povlačilo niz drugih nepravilnosti. Tokom prethodne tri godine, uočeno je da sudije prekršajnih sudova u velikom broju slučajeva **ne prepoznaju da je okrivljeni lice koje je u skladu sa definicijom predviđenom UN Konvencijom o statusu izbeglica iz 1951 godine, kao i Zakonom o azilu i privremnoj zaštiti Republike Srbije, zapravo lice koje jeste izbeglica, odnosno koje je u potrebi za međunarodnom zaštitom**. Ovo je u praksi ozbiljan izazov, s obzirom da onemogućava primenu načela nekažnjavanja izbeglica za nezakonit ulazak ili boravak. Sa sličnom praksom se nastavilo i u 2020. godini, što će se videti kroz dalji tekst ove analize.

I ove godine ističemo važnost poznavanja terminologije, odnosno razlikovanja pojmova kao što su izbeglica, migranat i tražilac azila.¹ Nepoznavanje termina postojalo je i tokom 2015. godine, kada je kroz našu zemlju, kroz tzv. Balkansku rutu, prošlo više od milion ljudi. UNHCR je još tada jasno naglasio da je jedini legitimni termin za ljude koji beže od progona – izbeglica.² Nedostaci u postupanju sudija prekršajnih sudova odnose se i na odsustvo informacija o pravu na podnošenje zahteva za azil ili o riziku od proterivanja. **Takođe, jedan od najosetljivijih problema jeste postupanje sa maloletnicima bez pratnje kod kojih se ne može utvrditi starosna dob, kao i obezbeđenje učešća organa starateljstva u prekršajnom postupku u kojem se kao okrivljeni javlja maloletnik, što će se obraditi u posebnom poglavlju.**

¹Prema **Konvenciji o statusu izbeglica** iz 1951. godine, **izbeglica** je lice koje se, opravdano se bojeći da će biti progonjeno zbog svoje rase, vere, nacionalnosti, pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili svojih političkih mišljenja, nađe izvan zemlje čije državljanstvo ima i koje ne želi ili, zbog toga straha, neće da traži zaštitu te zemlje; ili koje, ako nema državljanstvo a nalazi se izvan zemlje u kojoj je imalo svoje stalno mesto boravka usled takvih događaja ne može ili, zbog straha, ne želi da se u nju vrati. **Tražilac azila** jeste stranac koji je podneo zahtev za azil na teritoriji Republike Srbije o kojem nije doneta pravnosnažna odluka. **Migranti** su u pokretu ne zato što su izloženi direktnoj pretnji od progona ili smrti, već uglavnom zato da bi poboljšali svoj život tako što će naći zaposlenje, ili u nekim slučajevima zbog obrazovanja, spajanja sa porodicom ili drugih razloga. Za razliku od izbeglica koje ne mogu bezbedno da se vrate kućama, migranti se ne suočavaju sa takvim preprekama za povratak. Ukoliko odluče da se vrate kući, oni će nastaviti da dobijaju zaštitu svoje države. Za razliku od ostalih kategorija migranata, odnosno lica koja borave u stranoj zemlji usled različitih razloga, za izbeglice je ključno da oni ne mogu da očekuju zaštitu u svojoj zemlji porekla te u nju ne mogu da se vrate jer su im život, sloboda i osnovna ljudska prava ugroženi. Zato je izuzetno važno razlikovati pojam izbeglice od *ostalih kategorija migranata*, kao i koji ključni međunarodni i nacionalni dokumenti regulišu njihov status, prava i obaveze. Pritom, međunarodnu zaštitu izbeglica nikako ne smemo posmatrati odvojeno od međunarodnog prava ljudskih prava odnosno univerzalnih i apsolutnih ljudskih prava koja su garantovana svima.

² <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/2018687/izbeglice-migranti-ili-azilanti---vazno-je-i-ime.html>

U skladu sa pravom na slobodan pristup informacijama od javnog značaja, obratili smo se sledećim prekršajnim sudovima u AP Vojvodina – Novi Sad, Subotica, Sombor, Vršac, Senta, Kikinda, Bačka Palanka, Sremska Mitrovica i odeljenjima suda u Šidu i Kanjiži, ali i Prekršajnom sudu u Loznici, i izvršili uvid u predmete u prostorijama određenih prekršajnih sudova gde je to bilo moguće. Zahtev za informacije od javnog značaja koji smo uputili prekršajnim sudovima odnosi se na primenu Zakona o strancima i Zakona o graničnoj kontroli u pogledu nezakonitog ulaska i boravka na teritoriji Republike Srbije.

ULAZAK I BORAVAK STRANACA NA TERITORIJU REPUBLIKE SRBIJE

Svaka suverena država, ima pravo da reguliše ulazak, boravak, kao i izlazak stranaca sa svoje teritorije. U zakonima svake države postoje odredbe koje regulišu ova pitanja. U Republici Srbiji zaštita državne granice regulisana je **Zakonom o strancima i Zakonom o graničnoj kontroli**. Ministarstvo nadležno za regulisanje boravka stranaca je Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije.

Zakon o strancima

Prema članu 6. Zakona o strancima, stranac može da ulazi i boravi u Republici Srbiji sa važećom putnom ispravom u koju je uneta viza ili odobrenje boravka, ukoliko zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno.³ S druge strane, članom 14. istog Zakona regulisano je pitanje nezakonitog ulaska u Republiku Srbiju, pod kojim se smatra ulazak:

- 1) van mesta određenog za prelazak državne granice;
- 2) izbegavanjem granične kontrole;
- 3) bez putne ili druge isprave koja služi za prelazak državne granice;
- 4) uz upotrebu tuđe, nevažeće, odnosno lažne putne ili druge isprave;
- 5) uz davanje neistinitih podataka graničnoj policiji;
- 6) za vreme trajanja zaštitne mere udaljenja ili mere bezbednosti proterivanja stranca, odnosno mere zabrane ulaska.⁴

Zakon o strancima reguliše i pitanje nezakonitog boravka, te se prema članu 74. boravak stranca na teritoriji Republike Srbije smatra nezakonitim ukoliko je:

- 1) stranac nezakonito ušao u Republiku Srbiju;
- 2) stranac u Republici Srbiji ostao duže od 90 dana u periodu od 180 dana;

³ Zakon o strancima, ("Sl. glasnik RS", br. 24/2018 i 31/2019), čl. 6

⁴ Ibid, čl. 14

- 3) stranac u Republici Srbiji ostao duže od perioda boravka koji mu je odobren u izdatoj vizi, ili mu je viza poništena ili ukinuta;
- 4) strancu privremeni boravak istekao ili prestao, izuzev u slučaju iz člana 41. stav (7) ovog zakona;
- 5) strancu prestalo pravo na stalno nastanjenje;
- 6) stranac nema drugi zakonski osnov za boravak na teritoriji Republike Srbije;
- 7) stranac izrazio nameru da podnese zahtev za azil, ali se u roku od 72 sata nije javio u objekat za smeštaj tražilaca azila, Kancelariju za azil nije obavestio o promeni adrese stanovanja ili je samovoljno napustio objekat za smeštaj tražilaca azila pre podnošenja zahteva za azil;
- 8) strancu kome je pravosnažnom odlukom zahtev za azil odbačen ili odbijen, postupak po podnetom zahtevu za azil obustavljen ili kome je iz zakonom predviđenih razloga prestalo pravo na privremenu zaštitu ili azil, a nije postupio po nalogu za napuštanje teritorije Republike Srbije izrečenog u pravosnažnoj odluci organa koji je rešavao po njegovom zahtevu za azil;
- 9) strancu izrečena zaštitna mera udaljenja ili mera bezbednosti proterivanja.⁵

Zakonom o strancima iz 2018. godine, a u cilju zaštite državne granice, Bezbednosno informativnoj agenciji (BIA) su dodeljene određene nadležnosti u vezi sa pravima i obavezama stranaca, a takođe i u pogledu ulaska i boravka na teritoriji Republike Srbije. Prema članu 9. Zakona o strancima, MUP pribavlja mišljenje državnog organa nadležnog za zaštitu bezbednosti Republike Srbije. Mišljenje se pribavlja u pogledu procene da li ulazak ili boravak stranca na teritoriji Republike Srbije predstavlja neprihvatljiv bezbednosni rizik. Neprihvatljiv bezbednosni rizik postoji ukoliko raspoloživi podaci i saznanja ukazuju da stranac zagovara, podstiče, pomaže, priprema ili preduzima aktivnosti kojima ugrožava ustavno uređenje i bezbednost Republike Srbije, dobra zaštićena međunarodnim pravom i nacionalnu, regionalnu i globalnu bezbednost od značaja za Republiku Srbiju i pravni poredak.⁶

Takođe, članom 9. stavom 2. Zakona⁷ predviđeno je da pored BIA-e, procenu bezbednosnog rizika ulaska ili boravka stranca na teritoriji Srbije može dati i organizaciona jedinica MUP-a nadležna za borbu protiv organizovanog kriminala i terorizma. Cilj tih odredaba jeste prevencija kriminala i sprečavanje ugrožavanja bezbednosti. Kao što se vidi, reč je o diskrecionom, fakultativnom, ovlašćenju procene rizika od strane SBPOK-a (Služba za borbu protiv organizovanog kriminala) i drugih specijalizovanih organizacionih jedinica (policija).⁸

Negativna procena bezbednosnog rizika (iz navedenog člana 9), kao i postojanje opravdane sumnje da stranac neće napustiti Republiku Srbiju pre isteka roka važenja vize, odnosno, ako postoji

⁵ Ibid, čl. 74.

⁶ Zakon o strancima (čl. 9. stav 3)

⁷ Ibid. čl. 9. stav 2.

⁸ Sreten M. Jugović, Zakonske novine u kontroli državne granice i iregularnih migracija u Republici Srbiji, Beograd, str. 291

mogućnost nezakonite migracije po ulasku u Republiku Srbiju, kao i razlozi iz člana 15, predstavljaju izmenjen i dopunjen krug razloga za odbijanje ulaska strancu.

Zakon o graničnoj kontroli

Prema članu 12. Zakona o graničnoj kontroli,⁹ prelazak državne granice je svako kretanje ljudi preko državne granice. Državna granica se prelazi na graničnom prelazu s važećom putnom ispravom ili drugom ispravom propisanom za prelazak državne granice, u radno vreme graničnog prelaza i u skladu s međunarodnim ugovorom. Bilo koji vid prelaska državne granice, koji nije opisan ovim članom predstavlja prekršaj za koji je predviđena novčana kazna, kao i kazna zatvora.

Novčanom kaznom u iznosu od 10.000 do 100.000 dinara ili kaznom zatvora do 30 dana kazniće se za prekršaj fizičko lice ako:

1) pređe ili pokuša da pređe državnu granicu izvan određenog graničnog prelaza, izvan radnog vremena na graničnom prelazu ili suprotno nameni graničnog prelaza, ili ako pređe ili pokuša da pređe državnu granicu na graničnom prelazu bez važeće putne ili druge isprave propisane za prelazak državne granice (član 12. stav 2);

2) pređe državnu granicu van graničnog prelaza usled više sile, a o tome odmah ne obavesti policiju (član 14);

3) se kreće i zadržava na području graničnog prelaza bez potrebne dozvole ili ne postupa po posebnim oznakama, tablama, horizontalnoj i vertikalnoj signalizaciji, naređenjima i uputstvima policijskih službenika (član 24);

4) za vreme boravka na području graničnog prelaza sa sobom ne nosi dozvolu ili na zahtev policijskog službenika istu ne da na uvid (član 25. stav 5);

5) ne stavi na uvid isprave propisane za prelazak državne granice ili se ne podvrgne graničnoj proveru ili napusti područje graničnog prelaza dok se ne izvrši granična provera ili izbegava, odnosno pokušava izbeći graničnu proveru (član 43. stav 1);

6) ako na zahtev policijskog službenika, ne pruži dodatna objašnjenja u vezi podataka i dokumentacije iz čl. 40. i 41. ovog zakona u vezi prelaska državne granice i ne postupa po izdatim upozorenjima i naređenjima policijskih službenika (član 43. stav 2);

7) ne zaustavi saobraćajno sredstvo na određenom prostoru graničnog prelaza na kojem se obavlja granična provera ili posle završene provere, saobraćajnim sredstvom ne napusti područje graničnog prelaza (član 43. stav 3);

8) upravlja saobraćajnim sredstvom kojim prelazi državnu granicu i ne postupa po vertikalnoj i horizontalnoj signalizaciji postavljenoj na graničnom prelazu (član 43. stav 4).¹⁰

⁹ Zakon o graničnoj kontroli, ("Sl. glasnik RS", br. 24/2018)

¹⁰ Ibid, čl. 71.

STANDARDI IZBEGLIČKOG PRAVA

Među strancima koji nezakonito uđu ili borave na teritoriji Republike Srbije javljaju se lica koja su svoje zemlje porekla napustila iz najrazličitijih razloga. Shodno tome, od izuzetne važnosti je napraviti razliku između ljudi koji su svoje države porekla svojevolumno napustili, bez da su im život, sloboda, bezbednost i prava ugrožena, i lica koja su u potrebi za međunarodnom zaštitom, te moraju uživati sva prava propisana opšteprihvatenim normama međunarodnog izbegličkog prava.

Jedno od osnovnih jeste načelo nekažnjavanja izbeglica za nezakonit ulazak i boravak na teritoriji Republike Srbije. Ovo načelo garantovano je članom 31. Konvencije o statusu izbeglica, kao i članom 8. Zakona o azilu i privremenoj zaštiti, koji nalažu da: „*Države ugovornice neće primenjivati kaznene sankcije, zbog njihovog bespravnog ulaska ili boravka, na izbeglice koje, dolazeći direktno sa teritorije gde su njihov život ili sloboda bili u opasnosti u smislu predviđenom članom 1, ulaze ili se nalaze na teritoriji bez ovlašćenja, pod rezervom da se odmah prijave vlastima i izlože im razloge, priznate kao valjane, njihovog bespravnog ulaska ili prisustva*“,¹¹ odnosno da „*Stranac neće biti kažnjen za nezakonit ulazak ili boravak u Republici Srbiji ako bez odlaganja izrazi nameru da podnese zahtev za azil i pruži valjano obrazloženje za svoj nezakonit ulazak ili boravak.*“¹² Dakle, princip nekažnjavanja ne isključuje postojanje prekršaja, već se postupak ne pokreće ili se već pokrenuti postupak okončava oslobađajućom presudom ili rešenjem o obustavi postupka.

Iregularan način prelaska državne granice ne isključuje mogućnost stranca da traži azil na teritoriji Republike Srbije. Pristup proceduri azila je preduslov za poštovanje prava garantovanih Konvencijom o statusu izbeglica i Zakonom o azilu i privremenoj zaštiti. Stranac koji se nalazi na teritoriji Republike Srbije ima pravo da izrazi nameru da podnese zahtev za azil i da podnese zahtev za azil na teritoriji Republike Srbije.¹³ Prilikom granične kontrole, na ulasku u Republiku Srbiju ili na teritoriji Republike Srbije, stranac može usmenim ili pismenim putem pred ovlašćenim policijskim službenikom Ministarstva izraziti nameru da podnese zahtev za azil.¹⁴ Izuzetno, stranac nameru da podnese zahtev za azil može izraziti i u centru za azil, u drugom objektu određenom za smeštaj tražilaca kao i u prihvatilištu za strance.¹⁵ Za razliku od prošle godine, kada smo kao primer dobre prakse istakli postupanje Prekršajnog suda u Sremskoj Mitrovici – Odeljenja u Šidu, zbog obustave prekršajnog postupka jer je lice poreklom iz Sirije izrazilo nameru da traži azil pred sudijom, 2020. godine, nakon izvršenog uvida u spise predmeta, nismo našli niti jedan takav slučaj.

Prema Zakonu o azilu i privremenoj zaštiti, a u skladu sa Konvencijom o statusu izbeglica, „nijedno lice ne sme biti proterano ili vraćeno na teritoriju gde bi njegov život ili sloboda bili ugroženi zbog njegove rase, pola, jezika, veroispovesti, nacionalne pripadnosti, pripadnosti određenoj političkoj grupi ili političkog uverenja.“¹⁶ Stavom 2. istog člana propisano je da se ovo

¹¹ Konvencija o statusu izbeglica, 1951. čl. 31, st. 1

¹² Zakon o azilu i privremenoj zaštiti, („Sl. Glasnik RS“, br. 24/2018), čl. 8

¹³ Ibid. čl. 4. st. 1.

¹⁴ Ibid. čl. 35 st. 1.

¹⁵ Ibid. čl. 35 st. 2.

¹⁶ Ibid, čl.6. st. 1.

načelo neće primenjivati na lice za koje se osnovano može smatrati da ugrožava bezbednost Republike Srbije ili koje je pravnosnažnom presudom osuđeno za krivično delo za koje se prema zakonodavstvu Republike Srbije može izreći kazna zatvora u trajanju od pet godina ili teža kazna, zbog čega predstavlja opasnost za javni poredak.¹⁷ Međutim, nijedno lice ne sme biti proterano ili protiv svoje volje vraćeno na teritoriju na kojoj postoji rizik da će biti podvrgnuto mučenju, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.¹⁸

S obzirom da je prekršajni postupak u praksi Evropskog suda za ljudska prava u potpunosti izjednačen sa krivičnim, sve garancije pravičnog suđenja propisane članom 6. Evropske konvencije moraju biti obezbeđene i u prekršajnom postupku. **Pravo na pravično suđenje podrazumeva da lice bez odlaganja, detaljno i na jeziku koji razume bude obavješteno o prirodi i razlozima optužbe protiv njega, da se brani lično ili putem branioca kojeg sam izabere, ili ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, besplatno dobije branioca po službenoj dužnosti, kada interesi pravde to zahtevaju, da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.**¹⁹

Članom 94. stavom 4. Zakona o prekršajima Republike Srbije, propisano je da stranke koje nisu državljani RS imaju pravo da tok postupka prate preko prevodioca i da u tom postupku upotrebljavaju svoj jezik. Stranka će se poučiti o pravu na prevođenje i vođenje postupka na svom jeziku ili jeziku koji razume, a može se odreći tog prava ako razume jezik na kome se vodi prekršajni postupak (stav 5). Prevođenje obavlja prevodilac koga odredi sud koji vodi prekršajni postupak sa liste sudskih prevodilaca, a ukoliko to nije moguće, prevođenje će izvršiti drugo lice uz pristanak stranke (stav 6).

PRAKSA POJEDINIH PREKRŠAJNIH SUDOVA

Nakon dostavljenih statističkih podataka i uvida u kopije predmeta, pravnici HCIT-a došli su do sledećih zaključaka:

Kao i prethodnih godina, tako i tokom 2020. godine, mogla se uočiti neujednačenost u postupanju prekršajnih sudova. Najveći broj prekršajnih postupaka bio je pokrenut po članu 71. Zakona o graničnoj kontroli i članu 74. Zakona o strancima.

1) Prekršajni sud u Loznici:

Postupajući po zahtevu HCIT-a za pristup informacijama od javnog značaja, Prekršajni sud u Loznici nam je dostavio dopis o pokrenutim prekršajnim postupcima za period od 01.01.2020. godine do 31.12.2020. godine. Kako se u pomenutom dopisu nalaze i podaci za lica koja nisu predmet ove analize, odnosno koja nisu pripadnici izbegličko-migrantske populacije na koje se naš zahtev odnosio, na ovom mestu biće obrađeni samo podaci i kopije predmeta koji se odnose

¹⁷ Ibid, čl. 6 st. 2

¹⁸ Ibid, čl. 6 st. 3

¹⁹ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, čl. 6, st. 3, tačka 1, 3 i 6

na izbeglice i migrante. Izvršen je uvid u 24 odluke, od kojih se 14 odnosi na prekršaj iz čl. 74. Zakona o strancima, a što je kažnjivo članom 122. istog Zakona. Ostalih 10 odluka doneto je po članu 71. Zakona o graničnoj kontroli.

Od 14 odluka po članu 74. Zakona o strancima, u 10 slučajeva izrečena je novčana kazna. Uvidom u kopije presuda uočeno je da su se sudije Prekršajnog suda u Loznici pridržavale zakonskog minimuma, a u dva slučaja kazna je bila ispod minimuma (3.000 RSD). U četiri slučaja, sudije su se odlučile za opomenu, jer su prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja i uzimajući u obzir olakšavajuće okolnosti, bile uverenja da će se i sa izrečenom opomenom ostvariti svrha kažnjavanja. U sedam slučajeva, pored izrečene kazne, licima je izrečena i zaštitna mera udaljenja stranca sa teritorije Republike Srbije, shodno članu 122. st. 2. Zakona o strancima. U većini slučajeva, **licima nije bilo obezbeđeno prisustvo prevodioca**. Kada je prevodilac bio prisutan, prevod toka postupka bio je na engleskom jeziku.

Pored Zakona o strancima, izbeglice i migranti bili su kažnjavani po članu 71. Zakona o graničnoj kontroli. Od 10 odluka, u koje smo imali uvid, u pet postupaka izrečena je opomena - za četiri punoletna lica i jednog maloletnika, u četiri novčane kazne i jedna vaspitna mera - ukor. Za prekršaj iz člana 71. Zakona o graničnoj kontroli, propisana je novčana kazna u iznosu od 10.000 do 100.000 RSD ili kazna zatvora do 30 dana. Sudije Prekršajnog suda u Loznici su, uzimajući u obzir olakšavajuće okolnosti kao što su materijalne prilike okrivljenih, okolnosti da do sada nisu prekršajno kažnjavani, izricale ublaženu novčanu kaznu ispod najmanje mere kazne koja je propisana za učinjeni prekršaj, ali ne i ispod najmanje zakonske mere te vrste kazne u fiksnom iznosu od 1.000 dinara propisane za fizička lica,²⁰ u uverenju da će se sa tako odmerenim visinama izrečene ublažene novčane kazne postići cilj i svrha kažnjavanja.

Najveći broj prekršajno procesuiranih lica bilo je iz Avganistana (20), zatim Pakistana (11), Maroka (4), Palestine (4), Libije (3), Iraka (2) i po jedno lice iz Tunisa, Turske, Sirije, Alžira i Burundija. Prilikom odlučivanja o naknadi troškova prekršajnog postupka, najveći deo okrivljenih je bio oslobođen plaćanja istih, dok su se u onim slučajevima kada su okrivljeni bili dužni da snose troškove, oni kretali u rasponu od 200 do 700 RSD.

2) Prekršajni sud u Somboru:

Dostavljena statistika Prekršajnog suda u Somboru odnosi se na 25 lica iz Sirije, 6 lica iz Iraka, 6 iz Pakistana, 5 iz Turske, 3 iz Maroka, i po jedno lice iz Palestine i Demokratske Republike Kongo. Uvidom u dostavljene kopije predmeta, uočeno je da sudije Prekršajnog suda u Somboru pokreću prekršajni postupak po članu 71. Zakona o graničnoj kontroli u većem broju slučajeva, što predstavlja različitu praksu u odnosu na Prekršajni sud u Loznici. Po tom članu vođeno je 20 postupaka, od kojih je u 11 izrečena opomena, a u 9 novčana kazna. U dva slučaja izrečena je zaštitna mera oduzimanja predmeta na osnovu člana 54. st. 1. Zakona o prekršajima. Novčana kazna je varirala od zakonskog minimuma do 2.500 RSD što predstavlja kaznu manju od minimalne. U slučaju državljanina Konga, izrečena je novčana kazna u iznosu od 20.000 RSD što predstavlja izuzetak od uobičajene prakse.

²⁰ Čl. 39. st. 2. Zakona o prekršajima

Od predmeta u koje smo imali uvid, pokrenuta su 4 prekršajna postupka - jedan po članu 77. a tri po članu 74. Zakona o strancima. U postupku vođenom po članu 77. Zakona o strancima, izrečena je opomena. Od tri predmeta pokrenuta po članu 74. izrečene su dve opomene i jedna novčana kazna u iznosu od 10.000 RSD.

Kada je reč o troškovima postupka, praksa Prekršajnog suda u Somboru je takođe neujednačena bez konkretnog i uočenog razloga. Dok su u većini slučajeva okrivljeni bili oslobođeni naknade troškova, u pojedinim predmetima su se troškovi postupka kretali u rasponu od 1.000 do 3.000 RSD.

3) Prekršajni sud u Kikindi:

Postupanjem po zahtevu za pristup informacijama od javnog značaja, Prekršajni sud u Kikindi dostavio nam je sledeće podatke: pokrenuto je **337 postupaka** za prekršaje iz člana 71. Zakona o graničnoj kontroli, dok nijedan postupak nije pokrenut po članovima 14., 74. i 77. Zakona o strancima. Od kažnjenih punoletnih lica, najveći broj predstavljaju **lica iz Sirije (164)**. Zbog velikog obima posla, dostavljene su nam kopije četiri rešenja i samo dve presude, od kojih se jedna presuda Prekršajnog suda u Kikindi – Odeljenja u Novoj Crnji, odnosi na četiri lica iz Sirije. Prilikom odlučivanja o vrsti i visini kazne koja će se okrivljenima izreći cenjene su sve okolnosti iz člana 42. Zakona o prekršajima, a koje utiču da kazna bude veća ili manja a naročito težina i posledice prekršaja, okolnosti pod kojima je prekršaj učinjen, stepen odgovornosti, lične prilike, držanje posle učinjenog prekršaja i imovno stanje. Od olakšavajućih okolnosti sudija je okrivljenim licima cenio lične i imovinske prilike, da su nezaposleni, bez primanja, njihovo priznanje i prekršajnu nekažnjavanost, a od otežavajućih nije našao nijednu koja bi uticala na strožije kažnjavanje i osudio ih na novčanu kaznu od po 10.000 RSD, u uverenju da će se sa ovako izrečenom kaznom postići svrha kažnjavanja i da će pozitivno uticati na okrivljene da ubuduće ne čine prekršaje. Takođe, okrivljeni su bili oslobođeni plaćanja troškova prekršajnog postupka. Ukupno je doneto 315 prvostepenih presuda, od toga je svega šest bilo oslobađajućih, što je veliko iznenađenje, obzirom na izuzetno velik broj procesuiranih lica iz Sirije.

Kada je reč o pravu na upotrebu jezika, prema dostavljenim podacima, u 30 predmeta angažovani su prevodioci za arapski jezik, u 14 predmeta prevodioci za turski jezik, dok su u 46 predmeta bili angažovani prevodioci za engleski jezik.

4) Prekršajni sud u Novom Sadu:

U periodu od 01.01.2020. godine do 31.12.2020. godine Prekršajnom sudu u Novom Sadu podneto je 12 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka zbog prekršaja iz člana 71. Zakona o graničnoj kontroli. Od dostavljenih kopija predmeta vođenih po članu 71. Zakona o graničnoj kontroli, presudom koja se odnosi na lice iz Palestine okrivljeni se osuđuje na novčanu kaznu u iznosu od 10.000 RSD. Prilikom odmeravanja novčane kazne, cenjene su sve okolnosti iz člana 42. Zakona

o prekršajima, pa je novčana kazna odmerena srazmerno težini prekršaja i stepenu odgovornosti učinioca, uzimajući u obzir sve olakšavajuće okolnosti. Odlučeno je takođe da okrivljeni bude oslobođen dužnosti naknade troškova prekršajnog postupka, jer bi njihovim plaćanjem bilo dovedeno u pitanje izdržavanje okrivljenog.

Podneto je 202 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka zbog prekršaja iz člana 122. st. 1. tačka 2. Zakona o strancima. Uvidom u dostavljene kopije predmeta, jedna presuda odnosi se na član 74. st. 1. tačka 4. Zakona o strancima, čime je učinjen prekršaj iz člana 122. st. 1. tačka 3. te je okrivljeni bio osuđen na plaćanje novčane kazne u iznosu od 5.000 RSD. Na ime troškova prekršajnog postupka određen je iznos od 2.000 RSD koji je okrivljeni bio dužan da plati odmah.

5) Prekršajni sud u Subotici:

Analiza je izvršena na osnovu dostavljenih podataka i kopija presuda Prekršajnog suda u Subotici po zahtevu Humanitarnog centra za integraciju i toleranciju za pristup informacijama od javnog značaja kao i izvršenog uvida u 23 predmeta u Prekršajnom sudu u Subotici. Pred Prekršajnim sudom u Subotici u periodu od 01.01.2020. godine do 31.12.2020. godine, radi utvrđivanja prekršaja predviđenog **članom 14. Zakona o strancima** pokrenuta su **32** prekršajna postupka, dok je, radi utvrđivanja prekršaja predviđenog **članom 74. st. 1. Zakona o strancima**, pokrenuto **48** prekršajnih postupaka. Takođe, radi utvrđivanja prekršaja predviđenog **članom 77. Zakona o strancima**, pokrenuto je **12** prekršajnih postupaka, a radi utvrđivanja prekršaja predviđenog **članom 71. Zakona o graničnoj kontroli**, pokrenuto je **9** prekršajnih postupaka. Donete su ukupno 94 osuđujuće presude i sedam rešenja kojima se maloletnim licima izriče vaspitna mera – ukor. Niti jedan postupak nije obustavljen niti je bilo izjavljenih žalbi na prvostepene odluke. Prema članu **121. stav 1. tačka 1. Zakona o strancima** izrečeno je ukupno **35** prekršajnih sankcija (od toga 32 opomene i 3 vaspitne mere ukor), prema **članu 121. stav 1. tačka 2. Zakona o strancima** izrečeno je ukupno **12** prekršajnih sankcija (od toga 1 novčana kazna i 11 opomena), dok je prema **članu 122. stav 1. tačka 2. Zakona o strancima** izrečeno ukupno **50** prekršajnih sankcija (od toga 3 novčane kazne, 45 opomena i 2 vaspitne mere ukor). Nije izrečena **niti jedna zaštitna mera udaljenje stranca** sa teritorije Republike Srbije.

U pogledu nacionalne pripadnosti okrivljenih, najviše je bilo državljana Avganistana (32), Sirije (17) i Libije (8) a procesuirani su i državljani Jemena, Iraka, Palestine, Irana, Tunisa, Maroka, Alžira, itd.

Prisustvo prevodioca u prekršajnim postupcima bilo je obezbeđeno u ukupno 37 predmeta. Na osnovu uvida u 23 predmeta, najčešće je angažovan bio prevodilac za engleski jezik (u jedanaest predmeta u koje smo imali uvid), sa čime se okrivljeni uvek saglasio i bio je obavešten da se ne radi o sudskom tumaču. U jednom predmetu, u koji smo imali uvid, angažovan je prevodilac za kurdski jezik (u predmetu protiv državljanina Iraka), potom italijanski jezik (u predmetu protiv državljanina Italije) i ruski jezik (u predmetu protiv državljanke Belorusije). **Međutim, u ostalim predmetima (tačnije u pet predmeta protiv državljana Avganistana, jednom predmetu protiv državljanina Jemena i u jednom predmetu protiv državljanina Libije) u zapisniku je naznačeno da su okrivljeni izjavili da srpski jezik razumeju i da se odriču prava na suđenje na maternjem jeziku**, te je postupak u celosti vođen na srpskom jeziku. Uglavnom se radilo

o licima koja su u Srbiji provela svega dva do tri meseca do momenta donošenja presude, te je poznavanje srpskog jezika tih lica itekako upitno.

Od svih predmeta u koje smo imali uvid, **u pet slučajeva su okrivljeni upitani o razlozima napuštanja svoje zemlje porekla i ukazano im je na mogućnost traženja azila u Republici Srbiji, ali nijedan prekršajni postupak nije obustavljen iz ovog razloga**, jer su okrivljeni izjavljivali da nisu zainteresovani za ostanak u Srbiji, već da žele da stignu do zemalja Zapadne Evrope. Ova praksa je svakako vrlo pozitivna.

U predmetima koji su vođeni prema **punoletnim učiniocima** izrečene su uglavnom **opomene i osam novčanih kazni** – izrečene su četiri novčane kazne zbog prekršaja iz čl. 71. Zakona o graničnoj kontroli (**10.000 RSD državljaninu Indije**, 15.000 RSD, 20.000 RSD i 50.000 RSD državljanima Republike Srbije), potom zbog prekršaja predviđenog čl. 77. Zakona o strancima izrečena je jedna novčana kazna (**5.000 RSD državljaninu Irana**), dok su se zbog prekršaja predviđenog čl. 74. Zakona o strancima izrekle 3 novčane kazne (5.000 RSD državljanke Filipina, 5.000 RSD državljaninu Crne Gore, 10.000 RSD državljaninu Italije).

Prekršajni postupci u predmetima u koje smo imali uvid i u kojima je u zapisnicima naznačen početak i kraj prekršajnog postupka, **bili su izuzetno kratki, jer su trajali svega od 5 do 10 minuta.** Upitno je da li se u tako kratkom vremenu mogu obezbediti naročito sledeće procesne garancije: pravo okrivljenog na prevođenje i vođenje postupka na svom jeziku ili jeziku koji razume i mogućnost okrivljenog da se izjasni o činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, a čije odsustvo može biti na štetu donošenja pravilne i zakonite odluke.

6) Prekršajni sud u Senti, sa odeljenjima u Adi, Kanjiži i Čoki:

Postupanjem po zahtevu za pristup informacijama od javnog značaja, Prekršajni sud u Senti dostavio nam je sledeće podatke: po članu 71. Zakona o graničnoj kontroli **pokrenuto je 238 prekršajnih postupaka, dok je po članu 74. st. 1. Zakona o strancima pokrenuto 30 postupaka**, kada je reč o punoletnim licima. Ukupno je doneto 219 prvostepenih presuda i rešenja. U prekršajnim postupcima za prekršaj iz člana 121. st. 1. tačka 1. i 2. i člana 122. st. 1. tačka 2. Zakona o strancima, izrečeno je 30 prekršajnih sankcija i **nije bilo izrečenih zaštitnih mera udaljenja stranaca sa teritorije Republike Srbije**. Prema članu 71. Zakona o graničnoj kontroli, pokrenuto je 37 prekršajnih postupaka protiv maloletnih lica.

U dopisu je navedeno da ne postoji evidencija o broju izjavljenih žalbi i eventualnom broju drugostepenih odluka u odnosu na navedene prekršaje, niti postoji evidencija o nacionalnoj pripadnosti izvršilaca prekršaja. Uvidom u predmete može se zaključiti da su većina izvršilaca bili državljani Avganistana, a da je manje bilo državljana Pakistana, Libije, Sirije, Tunisa, Maroka, itd. Kako je navedeno u zapisnicima predmeta prekršajnih postupaka vođenih prema punoletnim licima, okrivljeni su se u svakom predmetu izjasnili da razumeju engleski jezik u dovoljnoj meri i saglasili su se da se postupak prema njima može voditi na tom jeziku. U većini predmeta prisutan je bio sudski tumač za engleski jezik, u nekoliko predmeta bio je prisutan prevodilac za engleski

jezik, dok je u dva predmeta prevođenje na engleski jezik vršio sam sudija uz saglasnost okrivljenog.

Ono što je zajedničko u svim predmetima u koje smo izvršili uvid jeste da **nije bilo slučajeva da je stranac upitan o razlozima zbog kojih je napustio zemlju porekla, niti je strancima ukazano na mogućnost traženja azila u Republici Srbiji.**

U predmetima koji su vođeni prema **punoletnim učiniocima** i u koje smo imali uvid izrečene su većinom **opomene i sedam novčanih kazni** - četiri od po 20.000 RSD državljanima Rumunije, jedna od 10.000 RSD državljaninu Libije i dve od po 5.000 dinara - državljaninu Avganistana i državljaninu Libije. U dva predmeta gde je okrivljenim državljanima Libije izrečena novčana kazna od po 10.000 dinara i 5.000 dinara, novčane kazne su zamenjene kaznom zatvora u trajanju od po deset, odnosno pet dana i u oba slučaja je kazna zatvora odslužena u Okružnom zatvoru u Subotici.

7) Prekršajni sud u Sremskoj Mitrovici i Odeljenje suda u Šidu:

Prekršajni sud u Sremskoj Mitrovici sa Odeljenjem suda u Šidu je imao ukupno **486 pokrenutih prekršajnih postupaka zbog prekršaja iz čl. 71. Zakona o graničnoj kontroli i to 135 pokrenutih postupaka pred sudom u Sremskoj Mitrovici (od kojih je 120 prema punoletnim a 15 prema maloletnim učiniocima prekršaja) i 318 pokrenutih prekršajnih postupaka u odeljenju suda u Šidu i to 351 pokrenutih postupaka protiv punoletnih lica a 33 protiv maloletnih lica.**

Prema odredbama čl. 14. Zakona o strancima nije bilo pokrenutih prekršajnih postupaka kao ni prema odredbama čl. 74. i 77. Prema odredbama čl. 122 st.1. tač.1 i 2. i čl. 122. st.1. tač. 2, bilo je 35 pokrenutih postupaka u kojima su izrečene kazne i to 18 u Prekršajnom sudu u Sremskoj Mitrovici i 17 u Prekršajnom sudu u Šidu.

Prekršajni sud u Šidu je dostavio na uvid **76 predmeta, od kojih se 12 odnose na maloletna lica a 64 na punoletna lica.**

Uvid smo imali u 10 predmeta iz čl. 122. st. 1. tač. 2. Zakona o strancima. U jednom slučaju je doneto rešenje o odbacivanju i to "jer postoje drugi zakonski razlozi zbog kojih se postupak ne može pokrenuti", a to je u konkretnom slučaju nemogućnost pronalaska prevodioca za paštu jezik koji je okrivljenom maternji. Najčešće izricana kazna je novčana kazna koja je u 6 slučajeva iznosila zakonski minimum od 5.000 RSD (od kojih su 5 zamenjene kaznom zatvora u trajanju od 5 dana jer osuđena lica nisu bila u mogućnosti da plate novčanu kaznu), u jednom slučaju je izrečena novčana kazna od 6.000 RSD, dok je u drugom novčana kazna iznosila čak 35.000 RSD (za lica koje je iz Libije). Svi učinioci prekršaja su muškarci starosti od 18 do 42 godine, u svim postupcima je bio prisutan prevodilac za maternji jezik ili eventualno engleski jezik (u dva slučaja su se lica izjasnila da odlično razumeju engleski jezik i da su saglasni da se postupak na istom vodi). Ono što je izuzetno pozitivno za lica koja dolaze iz tipično izbegličkih zemalja, imajući u vidu i odredbe Zakona o azilu i privremenoj zaštiti, jeste što su u svim postupcima lica pitana za razloge napuštanja zemlje porekla, i ukoliko bi odgovor bio da je to zbog oružanog sukoba ili

nekog od osnova progona, bili su upitani da li žele da traže azil u Srbiji. Svi su se, međutim, izjasnili negativno, navodeći da žele da idu u neku od zemalja članica Evropske unije. Identitet lica je utvrđivan ili iz zahteva za pokretanje prekršajnog postupka (u svim slučajevima je u policijskim stanicama okrivljenima **dat upitnik preveden na maternje jezike koji su sami popunjavali**), ili na osnovu ličnih dokumentata, ili sa kartica koje izdaje KIRS, odnosno na osnovu kazivanja same stranke.

Imali smo direktan uvid u 54 predmeta, u kojima je suđeno zbog prekršaja propisanih članom 71. st. 1. tač. 1. i 5. Zakona o graničnoj kontroli koji su vođeni pred Odeljenjem Prekršajnog suda u Šidu. **Od tog broja u 29 slučajeva je doneto rešenje o odbacivanju i to zbog toga što postoje drugi razlozi zbog kojih se postupak ne može voditi odnosno zbog nepostojanja prevodioca za maternji jezik okrivljenog u području suda.** U navedenim predmetima se 26 lica izjasnilo da govori samo paštu jezik i da ne razume ni jedan drugi, jedno lice je izjavilo da govori urdu, jedno bengalski i jedno farsi jezik, a zbog epidemije virusa COVID-19 sud nije bio u mogućnosti da pronade prevodioca. Sve su bili muškarci starosti od 18 do 39 godina.

Pregledali smo 25 presuda gde je doneta osuđujuća presuda zbog povrede čl. 71. st. 1 tač.1. i 5. Zakona o graničnoj kontroli. Po nacionalnoj strukturi, jedno lice je bilo iz Libije, jedno iz Iraka, sedam iz Sirije, jedno iz Gvineje, jedno iz Alžira, četvoro iz Indije, pet iz Maroka, jedno iz Egipta, jedno iz Tunisa i troje iz Avganistana. U 20 slučajeva su muškarci izvršioci a u 5 žene. U 16 slučajeva je izrečena novčana kazna u iznosu od 10.000 RSD, u dva slučaja od 12.000 RSD, u jednom od 5.000 RSD, a u 6 slučajeva je izrečena opomena. U svim slučajevima su lica bila sakrivena u teretnom motornom vozilu i na taj način su pokušali da pređu granicu na zvaničnom graničnom prelazu, izbegavajući graničnu kontrolu. Najmlađe osuđeno lice je starosti 18 godina a najstarije 36 godina. U svim postupcima je bio prisutan prevodilac za maternji jezik, osim za lica iz Indije i lica iz Egipta, gde je bio prisutan prevodilac za engleski jezik, uz pristanak okrivljenih koji su izjavili da ga tečno govore. Sva lica su upitana o razlozima napuštanja zemlje porekla kao i da li žele da traže azil u Republici Srbiji, osim jednog lica iz Avganistana koje je izjavilo da ne želi da ostaje u Srbiji i da ima nameru da ide u Francusku gde mu se nalazi rodbina.

U Prekršajnom sudu u Sremskoj Mitrovici smo imali neposredan uvid u 41 predmet, od kojih je 25 predmeta vođeno prema odredbama čl. 71. Zakona o graničnoj kontroli a 16 prema odredbama Zakona o strancima. U 18 slučajeva je zahtev za pokretanje prekršajnog postupka odbačen zbog nemogućnosti pronalaska prevodioca za maternji jezik, poštujući odredbe čl. 94. Zakona o prekršajima.

Iz predmeta, koji su dostavljeni na uvid, može se zaključiti da je Prekršajni sud u Sremskoj Mitrovici (sa odeljenjem u Šidu), poštovao, pre svega, pravo na upotrebu jezika i pisma kada su stranci u pitanju pa su tako u svim predmetima, u kojima su lica osuđena za prekršaje po odredbama Zakona o graničnoj kontroli ili Zakona o strancima, bili prisutni prevodioci za maternji jezik ili eventualno prevodioci za engleski jezik (ukoliko se optuženi sa tim izričito slože). **U slučajevima gde nije bilo moguće angažovati prevodioca zahtevi za pokretanje prekršajnog postupka su odbačeni.** Što se tiče novčanih kazni, koje su najčešće izricane sankcija, većina je bliža zakonskom minimumu, pogotovo za lica koja su se tokom postupka izjasnila da su svoje zemlje napustili zbog oružanog sukoba. Ipak, ne možemo da se ne zapitamo, zbog čega u takvim

slučajevima, postupak nije obustavljen, ili zbog čega nije doneta oslobađajuća presuda. **Ipak, izuzetno je pohvalno, što su u skladu sa Zakonom o azilu i privremenoj zaštiti, gotovo sva lica upitana zašto su napustila zemlje porekla i da li žele da traže azil u Republici Srbiji.**

8) Prekršajni sud u Bačkoj Palanci:

U 2020. godini u Prekršajnom sudu u Bačkoj Palanci vođena su ukupno 4 prekršajna postupka protiv stranaca, i svi su okončani osuđujućom presudom. Svi predmeti se odnose na lica koja nisu pripadnici izbegličke/migrantske populacije, te neće biti razmatrani na ovom mestu.

9) Prekršajni sud u Vršcu:

Na osnovu čl. 15. st. 1. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, Prekršajni sud u Vršcu nam je dostavio sledeće informacije: po članu 71. Zakona o graničnoj kontroli, pokrenuto je 115 prekršajnih postupaka, od kojih su se 111 odnosili na punoletna lica. Od tog broja, 95 predmeta je rešeno, dok 16 nije. Od rešenih predmeta, 94 su bile osuđujuće presude i izrečene novčane kazne, osim u 2 slučaja u kojima je izrečena opomena. U dva slučaja novčana kazna je zamenjena kaznom zatvora od 10 dana, jer osuđeni nisu imali novac da plate kaznu. Oslobađajuća je bila samo jedna presuda. Po članovima 121. i 122. Zakona o strancima vođena su 24 postupka. Svi su okončani osuđujućom presudom. U dopisu se navodi da je u svim prekršajnim postupcima bio prisutan prevodilac. Kao što je slučaj i sa Prekršajnim sudom u Senti, s obzirom da nismo imali uvid u predmete, ne može se sa sigurnošću utvrditi da li je licima zaista bilo omogućeno da tok postupka prate na maternjem jeziku ili jeziku koji razumeju.

POSTUPANJE PREMA STRANIM MALOLETNICIMA BEZ PRATNJE RODITELJA ILI STARATELJA

Prilikom analize presuda prekršajnih sudova koje se odnose na maloletna lica, posebno smo uzeli u obzir da li su poštovane odredbe Zakona o prekršajima koje se odnose na maloletna lica, koje su sankcije najčešće izricane, a ukoliko se radilo o maloletniku bez pratnje da li je bio prisutan predstavnik Centra za socijalni rad, kao i na koji način je utvrđeno godište kod maloletnika koji su u Republiku Srbiju ušli bez dokumenata.

Zakon o prekršajima²¹ u članu 71. st. 1. propisuje: „Prema maloletniku koji u vreme kada je učinio prekršaj nije navršio četrnaest godina (dete) ne može se voditi prekršajni postupak.” U članu 73. propisano je da se prema maloletniku koji je u vreme izvršenja prekršaja navršio 14 a nije navršio 16 godina mogu izreći **samo vaspitne mere (mere upozorenja i usmeravanja, kao i mere pojačanog nadzora)**. Mere upozorenja i usmeravanja su ukor i posebne obaveze. Prema

²¹ („Službeni glasnik RS”, br. 65/2013, 13/2016 I 98/ 2016-odluka US , 91/2919 i 91/2019-dr.zakon)

maloletniku koji je u vreme izvršenja prekršaja navršio šesnaest godina a nije navršio osamnaest godina (stariji maloletnik) mogu se izreći **vaspitna mera, kazneni poeni ili kazna.**

- Prekršajni sud u Kikindi je imao **8 pokrenutih prekršajnih postupaka protiv maloletnih lica** za prekršaje iz čl. 71. Zakona o graničnoj kontroli. Izrečeno je **7 vaspitnih mera.** Dostavljena su nam na uvid dva rešenja od kojih je u oba izrečena vaspitna mera – ukor. U oba slučaja radilo se o starijim maloletnicima bez pratnje koji su imali navršenih 17 godina a tokom prekršajnog postupka bio je prisutan radnik Centra za socijalni rad. Modalitet izvršenja prekršaja je skrivanje u tovarnom delu teretnih motornih vozila. Identitet maloletnih lica Prekršajni sud u Kikindi utvrđuje na osnovu zahteva za pokretanje prekršajnog postupka ili na osnovu izjave same stranke date u prisustvu radnika Centra za socijalni rad.
- Prekršajni sud u Senti je imao **37 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka protiv maloletnih lica,** i to zbog prekršaja iz čl. 71. Zakona o graničnoj kontroli, dok prema članovima 14. i 74. Zakona o strancima, nije bilo pokrenutih prekršajnih postupaka. Identitet maloletnih lica Prekršajni sud u Senti utvrđuje na osnovu zahteva za pokretanje prekršajnog postupka ili eventualno dokazne dokumentacije.
- Prekršajni sud u Novom Sadu je odgovorio da tokom 2020. godine nije bilo podnetih zahteva za pokretanje prekršajnog postupka protiv maloletnih lica u vezi čl. 14. i čl. 74. Zakona o strancima.
- Prekršajni sud u Subotici je imao **jedan pokrenut prekršajni postupak protiv maloletnog lica** na osnovu čl. 71. Zakona o graničnoj kontroli.
- Prekršajni sud u Bačkoj Palanci je odgovorio da nije bilo pokrenutih prekršajnih postupaka protiv maloletnih lica u 2020. godini za prekršaje određene u Zakonu o graničnoj kontroli, kao i u Zakonu o strancima, a takođe su odgovorili da sud nema tehničke i medicinske mogućnosti da utvrđuje činjenicu punoletstva te se time i ne bavi nego se smatra istinitim ono što je navedeno u zahtevu za pokretanje prekršajnog postupka, što vodi do zaključka da u praksi ovog suda organ koji podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka utvrđuje identitet i godište lica, a to je u najčešćem broju slučajeva policijska uprava.
- Prekršajni sud u Vršcu je imao **4 pokrenuta prekršajna postupka protiv maloletnih lica** i to zbog prekršaja iz čl. 71. Zakona o graničnoj kontroli. U sva 4 slučaja je kao sankcija izrečena vaspitna mera – ukor. U svim slučajevima nije bilo žalbi na odluku suda. Identitet svih maloletnika utvrđen je putem njihovih putnih isprava (pasoša). Tokom postupka je bio prisutan radnik Centra za socijalni rad.
- Prekršajni sud u Loznici nije imao pokrenutih prekršajnih postupaka protiv maloletnih lica za prekršaje iz čl. 14. i 74. Zakona o strancima. Prema odredbama čl. 71. Zakona o graničnoj kontroli pokrenuta **su dva postupka protiv maloletnih lica.** U jednom slučaju je kao sankcija izrečena opomena a u drugom vaspitna mera - ukor. Sud je dostavio obe presude na uvid. U oba slučaja su maloletnici državljani Avganistana, a saslušani su na engleskom jeziku u prisustvu ovlašćenog sudskog prevodioca za engleski jezik nakon što su se izjasnili da engleski jezik u potpunosti razumeju. Ono što je vrlo pozitivna praksa je što su oba maloletnika upitana zašto su napustili zemlju porekla. Jedan maloletnik je bio bez pratnje i u njegovom slučaju je tokom celog trajanja prekršajnog postupka bio prisutan radnik Centra za socijalni rad u Loznici. Kao olakšavajuća okolnost uzeta je činjenica što

je priznao prekršaj, što se radi o maloletnom licu koje nema materijalnih sredstava za izdržavanje i što je napustio svoju zemlju zbog oružanih sukoba i teške materijalne situacije. U ovom slučaju je sud odlučio da bi sa izrečenom sudskom opomenom bila ostvarena svrha kažnjavanja. U drugom slučaju, koji se vodio pred Prekršajnim sudom u Loznici, radi se o maloletniku iz Avganistana koji je u u Srbiju došao bez pratnje roditelja, ali u pratnji strica. U ovom slučaju je izrečena vaspitna mera ukor.

- Prekršajni sud u Sremskoj Mitrovici (sa Odeljenjem u Šidu) je imao **ukupno 48 pokrenutih prekršajnih postupaka protiv maloletnika na osnovu odredaba čl. 71. Zakona o graničnoj kontroli** od kojih je 33 u odeljenju Prekršajnog suda u Šidu a 15 u Prekršajnom sudu u Sremskoj Mitrovici. U 41 slučaju doneto je rešenje o odbacivanju zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, a u šest predmeta je izrečena vaspitna mera.
- U Odeljenju Prekršajnog suda u Šidu imali smo direktan uvid u 12 predmeta koji se odnose na maloletnike. U svih 12 slučajeva je doneto rešenje kojim se odbacuje zahtev za pokretanje prekršajnog postupka, „jer postoje drugi zakonski razlozi zbog kojih se postupak ne može voditi”. Naime, u svim slučajevima maloletni učinioci prekršaja su izjavili da im je maternji jezik paštu i da ne razumeju drugi jezik, a kako to u konkretnim slučajevima nije bilo moguće, s obzirom da na području suda nema prevodilaca za paštu jezik, sud je pravilno doneo odluku i odbacio zahteve za pokretanje prekršajnog postupka. Svih 12 predmeta u koje smo imali uvid se odnosi na ukupno 15 maloletnika iz Avganistana. Što se tiče načina izvršenja prekršaja, svi su bili sakriveni u tovarnom delu motornih vozila i na taj način su pokušali da pređu granicu sa Hrvatskom.

Na osnovu analize svih predmeta prekršajnih sudova, u koja smo imali uvid, može se zaključiti da je bilo **ukupno 100 pokrenutih prekršajnih postupaka protiv maloletnih lica, i to u najviše zbog prekršaja iz čl. 71. Zakona o graničnoj kontroli**. Način izvršenja prekršaja u najvećem broju slučajeva je bio skrivanje u tovarnom delu teretnih motornih vozila i na taj način izbegavanje kontrole na zvaničnim graničnim prelazima. U prekršajnom postupku **maloletnici nisu ispitivani na koji način su uspeali da uđu u motorno vozilo kao i da li su imali pomoć**. Pojedini sudovi, kao što su Prekršajni sud u Sremskoj Mitrovici i Prekršajni sud u Loznici, pitali su maloletnike o razlozima napuštanja zemalja porekla, što je izuzetno bitno s obzirom da se radi o licima iz tipično izbegličkih zemalja kao što su Avganistan i Irak. Od sankcija najčešće su izricane vaspitne mere i to ukor, dok je u jednom od pregledanih predmeta izrečena sudska opomena.

Ono što se otkriva kao najveća neusklađenost u postupanju prekršajnih sudova je način utvrđivanja starosne dobi maloletnog lica bez pratnje koje kod sebe nema lična dokumenta, od koje ovisi i pravilna primena prekršajnih sankcija. U praksi sudova se starosna dob maloletnog lica utvrđuje na tri načina:

- na osnovu onoga što je navedeno u **zahtevu za pokretanje prekršajnog postupka od strane nadležne policijske uprave** (policijska uprava identitet utvrđuje ili na osnovu upitnika koji je odštampan na maternjem jeziku ili na osnovu kazivanja samog maloletnika);

- na osnovu **evidencionih kartica Komesarijata za izbeglice i migracije**, čija je osnovna svrha interna evidencija unutar prihvatnih centara;
- na osnovu izjava maloletnika pred sudom date u prisustvu radnika centra za socijalni rad.

Kao pozitivan primer ističe se praksa poštovanja upotrebe jezika u prekršajnom postupku u skladu sa čl. 94. Zakona o prekršajima, pa je tako Prekršajni sud u Sremskoj Mitrovici (sa Odeljenjem suda u Šidu) imao čak 41 rešenje o odbacivanju zahteva za pokretanje prekršajnog postupka u slučaju kada nije bilo moguće obezbediti prevodioca na maternji jezik, kao i kada lice ne govori drugi jezik osim maternjeg. U postupcima koji su vođeni u prekršajnim sudovima, koji su predmet analize, bio je prisutan radnik centra za socijalni rad, dok u predmetima gde su doneta rešenja o odbačaju uglavnom nije ni obaveštavan centar za socijalni rad.

ZAKLJUČAK:

Na osnovu sprovedene analize može se zaključiti da sudovi i dalje ne ispituju u dovoljnoj meri postojanje okolnosti koje mogu da dovedu do isključenja prekršajne odgovornosti, odnosno obustavljanja postupka, ukoliko su lica u potrebi za međunarodnom zaštitom, posebno kada se jasno unese u zapisnik da je okrivljeni izjavio da je svoju državu porekla napustio usled oružanih sukoba i progona. Svakako je pozitivan primer što pojedini prekršajni sudovi u dovoljnoj meri poštuju pravo na upotrebu jezika u postupku, te se izbegavaju ad hoc rešenja (što je najčešće komunikacija na engleskom jeziku, čije je adekvatno poznavanje uvek upitno kada su okrivljeni u pitanju), tako da se u startu odbacuju zahtevi za pokretanje prekršajnog postupka.

Osim pozitivnih primera, prvenstveno Prekršajnog suda u Sremskoj Mitrovici sa Odeljenjem suda u Šidu, pravo na upotrebu jezika u skladu sa čl. 94. Zakona o prekršajima nije bilo obezbeđeno u velikom broju slučajeva. U dostavljenoj statistici sudova navedeno je da je licima bio obezbeđen sudski tumač, ali je to uglavnom bio prevodilac za engleski jezik, dok se iz obrazloženja presuda ne može jasno utvrditi da li su lica zaista bila u mogućnosti da razumeju postupak na tom jeziku. Takođe, uočeno je da je samo trajanje postupka vrlo kratko, te se postavlja opravdano pitanje koliko je efikasna bila komunikacija i koliko je okrivljenom bila data mogućnost da detaljno objasni svoje prilike da se izjasni o činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, a čije odsustvo može biti na štetu donošenja pravilne i zakonite odluke.

Postupanje sa stranim maloletnicima bez pratnje roditelja, odnosno staratelja, i dalje ostaje najveći izazov, ne samo u postupanju organa starateljstva, već i u prekršajnim postupcima, gde se uvek prvenstveno mora poći od načela najboljeg interesa deteta.